

Eğitimde "Etkinlik" İlkesi ve Buna Dayancın Yöntemler

Cavit BİNBAŞIOĞLU
Eğitimci

Etkinlik" nedir?

"Etkinlik" (faaliyet, aktivite), bedensel ve zihinsel nitelikte bilinçli devinimleri kapsar. Bir durum karşısında düşünen, sorunlarına çözüm yolları arayan, neden-sonuç ilişkileri üzerinde duran ya da somut bir iş ortaya koyan kimse, bir etkinlikte bulunuyor, demektir. Bunun zıttı devinimsizlik, durağanlık ve edilgenliktir. Böyle bir kimse, genelde, bir "alıcı" durumundadır. Oysa, "etkinlik" durumunda, bir "düzenleme", bir "organize etme", daha doğrusu, bir şey ortaya koyma, yahut bir "yaratma" söz konusudur. Bu nedenle, eğitimde etkinlik, "yaratma"ya yönelik, bir "beden ve zihin çalışması" olarak kabul edilir.

Eski Eğitim Anlayışında "Etkinlik"

Eski eğitim anlayışında etkinlik, son derece az bir yer tutuyordu. Eski eğitimde öğrenci, genelde, "doldurulacak bir kap" gibi algılanıyor, bu nedenle de, ona, "hazır bilgi" yüklenmeye çalışılıyordu. Beceri (maharet) ve alışkanlıklar da öğrencinin ilgi, istek ve bir çabası olmadan, ona kazandırılmaya çalışılıyordu. Bu tür bir eğitimde, aslında, etkinlik göstermeye "hazır" bir durumda olan çocuktan çok, eğitimcinin kendisi etkinlikte bulunuyordu. Böyle bir anlayış ve uygulama, arada ileri düşünceli bazı eğitimciler görülmekte birlikte, eğitim tarihinde 19. yüzyılın son çeyreğine kadar sürmüştür.

Oysa, okullar açılmadan önce, aile içinde yapılan eğitimde bir **etkinlik** söz konusu idi. Çocuk, ailede genellikle, anne ve babasının mesleğini, doğanın içinde, ona bakarak, onun yaptığı gibi yaparak ve hatta yaşayarak öğreniyordu: Çiftçinin çocuğunun çiftçi, demircinin çocuğunun demirci olması gibi. Burada da bir "etkinlik"; bir "devinim" var idi, fakat, "okul" adlı bir kurum açılmaya ve hele "kitap" kullanılmaya başladıktan sonra, çocuk, doğanın içinde gelişen bu tür bir eğitim ve öğretimden yoksun kaldı. Daha önceki etkinlik ya da devinimin yerini "kitap bilgileri", "durağanlık" ya da "edilgenlik" aldı. Bundan sonra, okulda çocuk,

birçok şeyleri artık kitaptan hazır olarak okumaya ya da bellemeye başladı. Çocuğun doğa ile ve çevresiyle olan etkileşim ve savaşımları gittikçe azaldı. İşin kötüsü, eğitim ve öğretimde eski doğal çalışmalar, eski değerini kaybetti. Hatta, iş ya da etkinlik, bazı durumlarda aşağı görülmeye başlandı.

19. yüzyılın son çeyreğinde Amerikalı eğitimci John Dewey ve Alman eğitimcisi G. Kerschensteiner gibi eğitimciler, eserlerinde bu önemli noktaya dikkatleri çekerek eski okulları, birer "dinleme" ya da "kitap" okulu olarak nitelendiler. Bundan kurtulmak için çareler aranırken imdada çocuk psikolojisi yetişti.

Eğitimde "etkinlik" sorunun daha iyi ortaya koyabilmek için dünyada ve ülkemizdeki gelişmelere biraz değinmek istiyorum.

Yeni Eğitim Anlayışının Doğuşu ve Gelişmesi

1879'da Almanya'nın Leibzig kentinde W.Wundt tarafından ilk psikoloji laboratuvarı kurulduktan sonra çocuk psikolojisi ve öğrenme psikolojisi onuları da gözlem ve deney yöntemleriyle incelenmeye başlandı. Bu çalışmalar sonunda görüldü ki, çocuk, o zamana kadar sanıldığı gibi büyüklerin bir küçültülmüşü değildir. Çocuk, kendine özgü bir varlıktır. O, dünyaya geldikten sonra, çevresindeki kişi ve nesnelere, olaylarla etkileşimde bulunarak bir şeyler öğrenmekte ve bu yolla, sırasında başkalarının yardımlarından da yararlanarak, kendi kişiliğini geliştirmektedir.

Çocuk ve öğrenme psikolojisinin ilk verilerini yakalayan J. Dewey ve G. Kerschensteiner gibi eğitimciler, açtıkları deney okulları ile, psikolojiye dayanan birer eğitim ve öğretim kuramı geliştirdiler. J. Dewey 1899'da "Okul ve Toplum" adlı eserinde bunu ilk kez açıkladı. G. Kerschen Steiner de 1908'de Zürich'te Pestalozzi'yi anma toplantısında 13 senelik uygulamalarının sonuçlarını sundu. Hatta, G.Kerschensteiner, düşüncelerinin doğruluğunu kanıtlamak için, bu toplantıda J.Dewey'in bu

eserine yollama yapmıştır. Bu iki eğitimcinin her ikisi de biri Amerika, diğeri Avrupa karaparcasında eğitimde aynı noktaya vuruyorlardı: **Eğitim ve öğretimde çocuğun doğasına uygun olan inceleme ve araştırmaya, deneye, etkinliğe, yaparak ve yaşayarak öğrenmeye yer ve önem vermek.** Bu sırada ve daha sonraları, aynı paralelde düşünen ve uygulamalara girişen ve yine birçoğu Avrupa ve Amerika'da olan başka eğitimciler de olmuştur.

Bu yeni anlayışa uygun olarak açılan okullara genel olarak "yeni okul", uygulanan eğitime de "yeni eğitim" adı verildi. Bu okulların özelliği, eskilerinin aksine, eğitimde çocuktan hareket etmek, onun özelliğini ve öğrenme yasalarını göz önünde bulundurarak, **kişilikli insanlar** yetiştirmektir. Buna, eğitimde "çocuğu merkeze almak", "çocuğa göre öğretim yapmak" gibi adlar veriliyordu. Böylece yeni okullar, 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarında, çocuğun kendi doğasından ve çevredeki doğadan hareket ederek, yeni tip bir eğitimin uygulandığı yerler oldu. İkinci Meşrutiyet'in ilanından sonra Türk eğitimcileri de bu yeni okula ya da yeni eğitime ilgi gösterdiler. Öğretmen meslek dergilerinde bu okullarla ilgili haber ve yorumlara yer verildiği görülüyor. Hatta bunları anlatan kitap ve çeviriler de var.

20. yüzyılın ilk çeyreği içinde etkin halde bulunan bu yeni okulların başlıcaları şunlardır:

G. Kershensteiner'in Almanya'nın Münih kentindeki okulları, J. Dewey'nin Amerika'daki deney okulları, İngiltere'de Bedeles'in okulu, Fransa'da E. Demolins'in Kayalar (Rosh) Deney Okulu, Belçika'da O. Decroly'nin Ermitaj Okulu, Amerika'da Washburne'nin Winnetka Okulları, H. Parkhust'un Dalton Planı, İsviçre'de A. Ferrierre'nin Aktif Okulu, hep bu yeni okul ya da yeni eğitim anlayışına uygun olarak kurulmuş okullar idi. Bu okullar, daha sonraları, çağdaş eğitim anlayışının gelişmesine ve yeni okulları egemen olan eğitim ve öğretim ilke ve yöntemlerinin saptanmasına yardım etmiştir.

Türkiye'deki Gelişmeler

Bizde de Cumhuriyet döneminin ilk 10-15 yılı içine, bu okullara karşı ilgi artmış, bu konularda meslek dergilerinde yazılar çıkmış ve ayrı kitaplar yayımlanmıştır. İsviçreli eğitimci A. Ferrierre, Cenevre'de Uluslararası Eğitim Bürosu kurmuş, bu hareketi, çeşitli ülkelerde şubeler açarak yaygınlaştırmaya çalışmıştır.

Bu amaçla kongreler düzenlenmiştir. Hatta, 1929'da İzmir bölgesi Maarif Emini bulunan Fuat Arslan ve öğretmen Muhittin Baha Pars'ın çabaları ile İzmir'de bu büronun bir şubesi açılmıştır. Bu vesile ile, A. Ferrierre, Türkiye'ye de gelmiş, bu konuda bir kitap da yazmıştır. Bu kitap, Mansur Tekin tarafından Türkçeye de çevrilmiştir. 1929'da Cenevre'de toplanan Uluslararası Eğitim Kongresine bu şube temsilcisi olarak katılanlar arasında daha sonraları köy enstitülerinin kurucusu Hakkı Tonguç'un yardımcısı olan İzmir şubesi temsilcisi ilköğretim müfettişi Ferit Oğuz Bayır da vardı. (Başaran, Mehmet. Aydınlanma Yolunda Eğitimci Ferit Oğuz Bayır. Kartal Beleyide: İ Yayınları: 1. 1993, s. 35)

Tevfik Fikret: 1909 yılında şair Tevfik Fikret, bir şirket kurarak söz konusu okulları örnek alan bir okul kurmayı tasarlamış ve aynı yıl tüzüğünü "Yeni Okul" adıyla yayımlamıştır. Fakat, okul kurulamamıştır.

Daha önce bu okulların tamamını ya da bir kısmını gören ve haklarında öğretmen meslek dergilerinde yazı yazan ya da kitaplarında tanıtan eğitimcilerimizden bir kaçısı şunlardır:

Nafi Atuf Kansu: 1912 yılında Fransa'da Kayalar (Rosh) Köyü deney okulu kurucusu E. Demolins'in 400 küsür sayfalık Yeni Eğitim adlı eserini 32 sayfada özetleyerek **Yeni Mektep** adıyla yayımlamıştır.

İ. Hakkı Baltacıoğlu: 1910'da İstanbul öğretmen okulu öğretmeni bulunan yazar, okul müdürü Mustafa Sâti Bey'in isteği üzerine, Nazır Emrullah Efendi tarafından 1,5 yıl Avrupa'daki yeni okulları incelemek üzere görevlendirilmiştir. Yazar, dönüşünde "**Talim ve Terbiye'de İnkılâp**" adlı eserini yazmıştır. İ. Hakkı Baltacıoğlu, gördüğü bu okulları, çıkardığı "Yeni Adam" adlı derginin 1938 yılında çıkan 217-226. sayılarında "Hayatım" adlı dizi yazılarında açıklamıştır. Yine aynı yazar, 1916 yılında Sâti Bey'in çıkarmaya başladığı "Muallim" dergisinde "üretici eğitim" üzerine yazılar yazmıştır.

Mustafa Sâti: 1914 yılında çıkarmakta olduğu Terbiye adlı derginin 4. sayılarında Avrupa'daki yeni okulların, özelliklerini Almanya'daki "Eğitim Yurtları"nın çalışmalarını gösteren fotoğrafları, açıklamaları ile birlikte yayımlamıştır. (Sayfa : 160-161, 174-175)

Dr. Halil Fikri Kanad: Meslek dergilerinde çıkan yazıları yanında, yeni okulları 1930 yılında çıkan "Terbiye ve Tedris Tarihi" ile 1934 yılında çıkan "Muasır Terbiye Cereyanları" adlı eserlerinde tanıtmıştır. H. Fikret Kanad'ın "Muallimler Mecmuası"nın 23 Mart 1923 tarihli 7. sayısında "Yeni Mektep" adlı bir yazısı vardır. (s. 125-130).

İsmail Hakkı Tonguç: 1925 yılında Almanya'da gördüğü yeni okullarla ilgili "Avrupa Meslek Mektepleri'ne Dair" başlıklı bir yazısını Bakanlığın çıkardığı "Maarif Vekâlet Mecmuası"nın 5. sayısında yayımlamıştır. (Sayfa: 46-54)

İsmail Hakkı Tonguç ve Reşat Şemsettin Sırer: 1934'te çıkan "Almanya Maarifi" adlı kitapta Almanya'daki yeni okulları ve bu arada Kır Eğitim Yurtları'nı tanıtmışlardır.

Mustafa Rahmi Balaban: Biri 1923 ve diğeri 1928'de olmak üzere dünyadaki yeni okulları tanıtan iki eser yayımlamıştır. 1922'dekinin adı "Avrupa'da Yeni Mektepler", 1928'dekinin adı da "Dört Bucakta Mektepçilik" tir.

1928-1931 arasında öğrenimini Viyana Pedagoji Enstitüsünde yapan köy enstitülerinin ilk müdürlerinden **M. Rauf İnan** da yukardaki yeni okullardan bazılarını görmüş olmalıdır. 1971'de İş Bankası yayınları arasında çıkan "Orta Avrupa'da Gelişmenin ve Demokrasinin Temeli: Eğitim" adlı kitabında son gezisinde gördüğü değişik amaçlarla kurulan "Eğitim Yurtları"na bir bölüm ayırmıştır. (Sayfa: 240-269)

Ayrıca Cumhuriyet döneminin başlarında yabancı ülkelerdeki yeni okulları konu alan diğer eğitimciler de şunlardır: İstanbul Öğretmen Okulu öğretmeni Dr. Sabri Bey ile Ali Haydar Taner, Sadettin Celâl Antel, Hıfzırrahman Raşit Öymen, Ahmet Hikmet Türk de öğretmen meslek dergilerinde "Yeni Okul" üzerine yazılar yazmışlardır.

Köy enstitülerinin başlangıcı sayılan ve 1937-1938 ders yılı başında 2 adet "Köy Öğretmen Okulu" (Kızılçullu ve Çifteler) açıldığı zaman, bu okullara da "Köy Eğitim Yurdu" denmişti. Bunu, İ. Hakkı Tonguç'un 1938'de çıkan "Köyde Eğitim" adlı eserinden anlıyoruz (Sayfa: 200). Buradan, bu okullara "Köy Öğretmen Okulu" adının sonradan verildiği anlaşılmaktadır. "Köy Eğitim Yurdu", adı bir yeni

okul olan Almanya'daki "Kır Eğitim Yurdu"nu çağrıştırmaktadır.

Yeni Okulların Ortak Özellikleri

Yeni okulların ortak özellikleri, öğretimde "etkinlik" ilkesine yer vermeleri ve eğitimde de "kendi kendine eğitim" ilkesini kullanmalarıdır. Nitekim, köy enstitülerinin programlarında da, çalışmalarında da bu ilkelere yer verilmiştir. Böylece köy enstitüleri, köye göre öğretmen ve diğer meslek erbabı yetiştirmenin dışında, yeni eğitim ve öğretime yönelik bir hareketin başlatıcısı olmuştur, denilebilir.

Çocuğun Öğrenme Özelliği

Yeni eğitim anlayışına göre, çocuğun, en yalın bir bilgiyi bile kazanması, bir "etkinlik" ile mümkün olmaktadır. Eunu, psikologlar daha iyi anlatıyorlar: "Çocuğun, kendini kuşatan dünya hakkındaki ilk izlenimlerinin ne olduğunu bilen yoktur. Yetişkin bir insanın, kendi geçmişine dönerek, geçmiş yaşantılarının üstündeki külleri üfleyerek, bu ilk izlenimlerini gün ışığına çıkarması da mümkün değildir... Büyüyen bir çocuk, bütün duyu organlarını, bütün kanalları kullanarak, çevresindeki şeylerle bir yakınlık kuracaktır. Onlara dokunarak, diliyle ve dudaklarıyla boyutlarını ve dış özelliklerini keşfetmekte ve eline alıp tanımakta, kılı kırk yararcasına incelemekte, bir yere çarparak, içinin boş mu, dolu mu olduğunu anlamaya çalışmaktadır." (Jersild, A.T., Çocuk Psikolojisi, 1972, s. 72)

Eğitimde çocuğun bu doğal öğrenme ilkesi olan "etkinlik", aile ve okul eğitiminin de ilkesi olmuştur. Çocuğun başlangıçtaki tepkisel devinimleri, daha sonraları, okulda da bilinçli devinim şekline dönüşmüştür. Buna, ayrıca eğitiminin rehberliği de eklenmiştir.

Okulda Çocuğun Eğitim ve Öğretimi

Çocuğun doğal olan bedensel ve ruhsal gelişmesi, "etkinlik" ilkesine dayandığı gibi, okuldaki eğitim ve öğretimin de bu ilkeye dayanması kaçınılmaz olmaktadır. Okul eğitimi, uyguladığı diğer eğitim ve öğretim ilke ve yöntemleri ile bu gelişmeyi, bir ölçüde, kısaltmakta ve yönlendirmektedir. Okulda da, bu gelişme, çocuk belli bir alanda "olgun" hale gelinceye kadar devam etmektedir. Eğitim yardımıyla, olunlaşan organ ya da yetenek, görevlerini mümkün olduğu kadar yapabilecek bir güç kazanır. Eğitim, bir bakıma, çocuğa bu

gücü ve yetkinliği kazandırma çabalarının ürünü sayılır.

Çocuk, bu olgunluğa, her alanda çeşitli basamaklardan geçerek ulaşır. İşte, okul ve sınıflar, bu arada dersler, bu basamakların sınırlarına göre eğitimciler tarafından, araştırmalara dayanılarak düzenlenir. Bu, çocuktan gelen ilgi ve gereksinimlerin, yine çocuğa göre bir düzenlenişi demektir. Okul programları bunlara göre hazırlanır. (Egemen, Bedi Ziya. Terbiye Felsefesi, 1957 s. 58)

Eğitimde etkinlik, bedensel devinin yoluyla zihne şekil verdiği gibi, zihinsel işlemler yoluyla da çocuk, kendi içinden, hem kendi bedensel yapısına, hem de çevresindeki nesnelere şekil verir; onu değişikliğe uğratar. Buna, "yeni ve değişik bir düşün ya da yeni ve değişik bir nesne ortaya koymak" da denir. Bu sonucu, geleneksel eğitimde göremiyoruz. Yeni eğitimde, eğitici, programlanan amaca göre, öğrencinin kendi ilgi ve gereksinimlerini de dikkate alarak; yine programlanan bilgi, beceri ve alışkanlıkları, kendi doğasına egemen olan ve birer yasa niteliğinde bulunan ilke ve yöntemlerden yararlanarak öğretir.

Eğitimde "Etkinlik" İlkesinin Psikolojik Açıklaması

En yalın öğrenme kuramlarından biri, bilindiği üzere, Rus fizyoloji bilgini Ravlof'un "şartlı tepki yoluyla öğrenme" kuramıdır. Bunda, şartsız, yani doğal uyarana karşı yapılan tepki, aynı zamanda, "şartlı", yani yapay uyarana da yapılırsa; o zaman, "davranış değişikliği" demek olan "öğrenme" oluşur. Örneğin, çocuk "köpek"i gördüğü zaman buna "köpek" der, yahut biz, ona bunun bir "köpek" olduğunu söyleriz. Bu, "köpek" uyarana karşı, "köpek" sözünü duyarak, ona "köpek" anlamı verir. Bunun tekrarı sonucunda çocuk, uyarana (köpek) ortada olmadığı halde, "köpek" sözünü işitince, buna da "köpek" anlamı verirse; bu durumda çocuk, şartlı uyarana olan "köpek" sözüne karşı da aynı tepkiyi yapıyor, demektir. Bu sırada, bir yaşantı yoluyla, davranışlarda bir değişiklik olmuştur: "Köpek" sözü karşısında eskiden hiç tepki yapmayan, yani bir şey anlamayan, daha doğrusu köpeğin ne olduğunu bilmeyen bir kimse; bu sözü işitince onun, daha önce gördüğü bir nesnenin (köpeğin) adı olduğunu öğrenmiş olur.

Pavlof'un bu öğrenme kuramı, Amerikalı psikolog Thorndike'a ve diğer öğrenme psikologlarının birçoğuna kaynaklık etmiştir.

Kuşkusuz, bu olayda da bir "etkinlik" vardır. Hiçbir etkinlik olmasa, zaten hiçbir şey öğrenilemezdi; fakat, bu pek az bir etkinliktir ve görme duyusu ile işitme duyusunun verilerine dayanmaktadır.

Öğrenilen bir şeyin uzun süre kalıcı olabilmesi ya da daha sağlam öğrenilebilmesi için, onun, daha fazla duyu organı ve bunların etkinlikleri ile öğrenilmiş olması gerekmektedir. Bu, bir öğrenme yaşantısının, daha fazla etkinliğe gereksinimi olduğunu gösterir. Bu da bir "iş yapmak" la mümkündür. Bu durumda, daha fazla duyu organı çalışır ve daha fazla etkinlik olur. Bu yolla öğrenilen şeyler daha kolay öğrenildiği gibi, kalıcılığı da daha fazla olur. Bunun için, bu yolla öğrenilen şeyler, kolay kolay unutulmaz. Oysa, dinleme ya da okuma yoluyla öğrenilen şeyler, öğrenilmelerinin üzerinden bir süre geçtikten sonra, yavaş yavaş unutulurlar. Bunların deneyleri çok yapılmıştır.

"Öğrenme etkinliği" sırasında, bu etkinlik ne kadar çok olursa "uyarıcı" ile "tepkiler" çoğaldığı gibi, bunların birbiri ile bağlanmaları da daha fazla olmaktadır. Psikolog Guthrie'ye göre, öğrenmenin temelinde böyle bir "etkinlik" vardır: Öğrenilen nesne olan "uyaran" ile yapılan tepki olan "anlam"ın birbirine bağlanmasını sağlayan "devinin" ya da "etkinlik"tir. O, buna "bitişiklik" hali der. Bunun için, Guthrie'nin ileri sürdüğü bu öğrenme kuramına o, "Bitişiklik Kuramı" adını verir. Onun bu konudaki daha açık sözü şudur: "Ne yaparsak onu öğreniriz ve biz, yaparak öğreniriz. Bu kimsenin ne öğrendiğini bilmek istiyorsanız, ne yaptığına bakın!" (Silverman, R.E., Psychology, Meredith Corporation, 1974, s. 221)

Pavlof ve Thorndike'in şartlı tepki öğrenmesinde birey, nispeten edilgin bir durumda bulunduğu halde; Guthrie'nin kuramında çok daha etkili bir durumdadır. Bir şeyin öğrenilmesi sırasında kişinin bilinci ve devinimi arttıkça, "öğrenme"nin kalitesi de ona göre değişmektedir. Bu yolla öğrenilenler, hem daha kolay öğrenilmekte, hem de daha çok kalıcı olmaktadır. Böylece, eğitimcilerin, 19. yüzyılın üçüncü çeyreğinden itibaren ileri sürmeye başladıkları ve uygulama çabası içine girdikleri, özellikle G.

Kerschensteiner ve J. Dewey'nin eğitim felsefelerinde önemli bir yer tutan ve "yaparak öğrenme" (learning by doing) olarak ifade edilen, "etkinlik" ilkesine dayalı "öğretim yöntemi", Guthrie ile 1935'te deneye dayalı psikolojik anlatımına kavuşmuştur.

Eğitimde Etkinlik İlkesine Dayanan Öğretim Yöntemleri

Eğitimde **etkinlik ilkesi**, derece bakımından farklar bulunmakla birlikte, yöntem olarak; **gözlem, deney, gösteri (demonstrasyon) ve yaparak ve yaşayarak öğrenme** ya da **"iş" yöntemlerinin kullanılmasını gerektirir**. Bunların her birinde, etkinlik, değişik şekil ve süre ile değişik miktarda yer alır. Bunlar üzerinde ayrı ayrı durmayacağız. Yalnız, "yaparak ve yaşayarak öğrenme" ya da "iş" yönteminin bütün etkinlik çeşilerini kapsayan bir yöntem olduğunu söyleyebiliriz. Bu sırada hem zihinsel, hem de bedensel etkinlik söz konusudur. Bir konuda **"sorun çözme"** yöntemi de bir anlamda, "yaparak ve yaşayarak öğrenme" yöntemi içine girebilir. Çünkü, burada da zihinsel ve bedensel çalışmayı gerektiren bir "karar" verme, planlama, nedenleri saptama, bunları ayrı ayrı denetleme, sonuca varma ve bunları uygulama gibi etkinlikler vardır. (Bu yöntemler için bakılabilir: Binbaşıoğlu, Cavit. Genel Öğretim Bilgisi, 1994, s. 121 - 168. Yedinci Basım)

Bilgilerin öğrenilmesinde "yaparak ve yaşayarak öğrenme" yönteminin yeri ve önemi tartışılmaz. Beceri ve alışkanlıklarla değer ve takdir duygularının (appreciation) öğrenilmesi için de bu yöntem gereklidir. Hale beceri ve alışkanlıklar, ister istemez, bu yöntemi gerektirir. Bundan, hiç kimsenin kuşkusunu olmadığını sanıyoruz. Bu, herkesin, her gün yaşadığı bir olgudur.

Eğitimde **"grup çalışması"** ve **"proje"** yöntemleri de "yaparak ve yaşayarak öğrenme" yöntemleri ile ilişkili yöntemlerdir. Bu yöntemlerde de **"etkinlik"** ilkesi, büyük ölçüde yer alır. Buradan şu sonuca varıyoruz: Eğitim ve öğretimde öğrenci etkinliğine-ve tabii öğretmen rehberliğine- dayanan gözlem, deney, gösteri (demonstrasyon), sorun çözme, grup çalışması ve proje yöntemlerine ne kadar çok yer verilirse öğretimin kalitesi de o kadar yüksek olmakta ve bu yöntemlerle öğrenilen bilgi, beceri ve alışkanlıklar ile değer-takdir duyguları (appreciati-

on), bireyde daha çok **kalcı** olmaktadır. Bu yöntemlerin hepsinin sonucunda ortaya bir **ürün** çıkar. Bu ürün, eğitsel değeri olan **olumlu bir iş** ya da **eserdir**.

Eğitimde Etkinlik İlkesinin Kullanılmasıyla İlgili Değişik Görüşler

Bu konuda başlıca iki görüş vardır: Biri, eğitimde "etkinlik" ya da "iş" ilkesini, bir "araç" olarak kullanmak; diğeri de bunu bir "amaç" olarak kullanmak. Her ikisinde de ortaya **olumlu bir iş ya da eser** çıkar. Böylece, öğretim, günlük yaşamda kullanılabilen bir iş ya da eserin ortaya çıkmasıyla sonuçlanır. Bir bahçenin, tekniğine uygun olarak düzenlenmesi, bir fidanın yetiştirilmesi, bir sandalyenin yapılması, bir raporun hazırlanması, bir kitabın ya da bir piyesin yazılması, hatta temsil edilmesi, bir kitabın ciltlenmesi, hep birer iştir ve değerlidir.

20. yüzyılın başlarında Avrupa'da **"etkinlik"** ya da **"iş"** ilkesine göre uygulamalar yapılmaya başlandığı zaman, bunun, eğitimde bir "araç" ya da bir "amaç" olduğu hakkında tartışmalar yapılmıştır. Etkinlik ya da iş'in **"araç"** olması demek, öğretim süreci içinde yeteri ya da gereği kadar ortaya bir eser koymak yahut ürün elde etmek demektir. Bu sırada ürünle ilgili olarak yeteri ya da gereği kadar bilgi, beceri ve alışkanlıklar kazandırmaya çalışılır. Etkinlik ya da iş'in bir **"amaç"** haline getirilmesi demek, eğitim ve öğretimde "üretim"e **en başta ve en çok düzeyde** yer ve önem verilmesi demektir. İkincinin uygulandığı durumlarda, öğretimin yeterli derecede gerçekleşmediği, kuramsal bilgilere yeteri kadar yer verilmediği, bol ürün elde etmek için öğrencilerin gücünün üstünde zorluklarla karşılaştığı ve -maddi değeri dolayısıyla da- insanları, hırslı ve yarışmacı yaptığı kanısı vardır. (Kanad, H. Fikret. Pedagoji Tarihi: II, 1963, s. 332)

Aynı tartışmalara, bizde Köy enstitüleri kurulduğu zamanlarda da rastlanmıştır. Bizde de bir kısım eğitimciler birinci, bir kısım eğitimciler de ikinci görüşü savunur bir görüntü vermişlerdir. (Binbaşıoğlu, Cavit. Çağdaş Eğitim ve Köy Enstitüleri, 1963. s. 84-85).

Eğitim ve öğretimde etkinliğin ya da işin önemi ve değeri bilindikten sonra, bunun uygulanış şekli üzerindeki tartışmaların sürekli devam edip gideceği düşünülemez. Bunu belirliyen, büyük ölçüde çevre koşulları ve gereksi-

nimlerdir. Bu koşullarda değişiklikler oldukça ve gereksinimler farklılaştıkça, tartışma konusu olan durumların derecesi ve ölçüsü de azalabilir. Nitekim, bugün bu tartışmayı yapan kalmamıştır, Aşırılıklar, zamanla kaybolmakta ve-bir selin mecrasına çekilmesi gibi-belli bir düzeye inmektedir.

Eski eğitim anlayışı ile yeni eğitim anlayışı arasındaki farkı belirleyen "etkinlik" ya da "iş" ilkesi olduğuna ve bu da çocuk ve gencin doğası ile öğrenme yasalarına uygun bulunduğu göre, öğretimimizi, sonunda bir iş ya da eser ortaya çıkaracak biçimde düzenlemek ve bu işin yapılması ya da eserin ortaya konması amacıyla, yeti ve yeteneklerin geliştirilmesini sağlamak, daha uygun bir davranış olarak görülmektedir.

Kaldı ki, H.Pestalozzi ve G. Kerschensteiner gibi bazı eğitimciler, eğitimde

etkinlik ya da işi, daha yüce bir amaç için gerekli görürler. Kerschensteiner'e göre "iş sevgisi" ve her türlü beden etkinliği, bizim bütün kuvvetlerimizi , tek bir kuvvete (insanlık kuvvetine) bağlayan, öncesiz ve kutsal biricik yoldur."

Gerek ailede ve gerek okulda uygulanacak eğitimde "etkinlik" ilkesi ve buna dayanan yöntemler, çağdaş eğitimde en önemli yeri tutmaktadır. Meslekî ve teknik okulların daha verimli çalışmalarının altında yatan giz, bundan ileri gelmektedir. Aynı ilke ve yöntemlerin, koşul ve gereksinimlere göre, genel okullarda da uygulanması, bu okulların çehresini değiştireceği gibi, bu okullardan yetişecek öğrenciler de, daha kalıcı ve sağlam bilgi ve becerilere sahip olacaklardır. Bu da, yukarıda bilimsel olarak açıklamaya çalıştığımız tarihsel gelişimin, çocuk ve öğrenme psikolojisinin bir sonucudur.